

SERİ

B

CİLT

40

SAYI

4

1990

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

DEVLET ORMAN İŞLETMELERİNDE SABİT SERMAYENİN ÖNEMİ VE SERMAYENİN HESAPLANMASINDA KULLANILABİLECEK BİR YÖNTEM

Araş. Gör. Devlet TOKSOY¹⁾
Prof. Dr. Kâmil YAZICI²⁾

Kısa Özet

Devlet Orman İşletmelerinin mevzuat gereği her yıl hazırlanmakta olan bilançolarında, orman işletmelerine ait arazi ve ağaç serveti değerleri gösterilmemektedir. Oysa bu kıymetler Devlet Orman İşletmesinin aktifleri arasında çok önemli bir yer tutar. Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nde arazi ve ağaç servetinin bütün aktifleri içindeki payı yaklaşık % 96 bulunmuştur. Bilançoların aktif ve pasifinde arazi ve ağaç serveti değerine yer verilmemesi bu değerlerin değişmediği varsayımına dayanmaktadır. Mevcut yöntemlerle arazi ve ağaç servetinin değeri konusunda verilerin elde edilmesi, özellikle de arazi değerini sağlıklı bulma imkanı işletmelerce mümkün olamamaktadır.

Bu çalışma kapsamı içerisinde 1985-1989 yıllarını içine alan 5 yıllık dönemde Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nin sermaye unsurları ve toplam sermayesi hesaplanmıştır. Buna göre;

İşletme sermayesinin % 99.80'i sabit sermayeden oluşmaktadır. Sabit sermayenin içinde dikili ağaç servetinin oranı % 88.97'dir. Sabit sermayenin % 7.12'sini arazi ve % 3.91'ini de bina, arsa, orman yolları gibi sabit kıymetler oluşturmaktadır.

Döner sermayenin toplam sermaye içindeki oranı % 0.20'dir. Döner sermayenin % 54.4'ünü stoktaki orman ürünü, % 30.6'sını çeşitli kıymetli evrak ve nakitler, % 15'ini ise materyal (malzeme, yedek parça vb.) oluşturmaktadır.

1) K.T.Ü. Orman Fakültesi, TRABZON.

2) K.T.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, TRABZON.

1. GİRİŞ

Bir ülkenin ekonomisi, ülkenin özelliğine göre değişik alanlarda etkinlik gösteren sektörlerden oluşur. Yurdumuzda da ormancılığa ilişkin etkinlikler ormancılık sektörü tarafından yerine getirilmektedir. Diğer ekonomik sektörlerde olduğu gibi, orman işletmeleri de ellerindeki kaynakları etkili bir şekilde kullanmak zorundadırlar.

Ormancılık işletmesinde sabit sermayenin toplam sermaye içindeki payı büyüktür. Türkiye'deki Devlet Orman İşletmelerinde bu konuda bir çalışma yapılmamıştır. Çünkü bunun için gerekli veriler yoktur. Bundan dolayı Devlet Orman İşletmesinin yöneticisi ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesindeki belirsizlik nedeniyle tasarlanan faaliyetlerin ekonomik sonuçlarını tahmin etmek zorundadır.

Sermayenin nakit halden çıkıp, "para-mal-para" şeklinde tekrar nakit hale dönüşmesine "sermaye devri"; bu dönüşümün yılda kaç kere olduğunu gösteren sayıya da, "sermayenin devir hızı" denir. Devir hızının yüksekliği, diğer şartlar aynı kalmak kaydıyla, belirli bir parasal sermaye yardımıyla daha fazla kâr sağlanması anlamına gelir (MUCUK, 1987). Sermayenin devir hızını etkileyen en önemli neden sabit sermaye ile işletme sermayesi bileşimindeki farklılık gösterilebilir. Sabit sermayenin tüm sermaye içindeki payı yüksek olan işletmelerde, bu sermayenin devri, bu oranın düşük olduğu işletmelere göre, daha azdır ve daha yavaştır. Diğer bir deyişle sabit sermayenin tüm sermaye içindeki payı arttıkça sabit sermayenin devir hızı düşer (DOĞAN, 1986). Orman işletmelerinde sabit sermayenin payının Trabzon Devlet Orman işletmesi örneğinde görüldüğü gibi çok yüksek olması sermayenin devir hızının düşmesine, dolayısıyla kârlılık prensibinin ön planda tutulmamasına neden olmaktadır.

Ormancılıkta, işletme sermayesinin değerini takdir meseleleri ve metodları gelişmiş ülkelerde "Orman Kıymetleri Takdiri" adı altında bağımsız bir bilim dalı olabilecek kadar gelişmiştir. Türkiye ormancılığında ise henüz uygulamaya konulamamıştır. Orman kıymetlerinin takdirinin başlıca iki amacı vardır. Bunlardan birincisi hukuki bakımdan; ormanların alım ve satımı, mübadelesi, bölünmesi istimlak edilmesi, ipotek edilmesi, vergiye esas olacak değerlerin tespiti, intifa haklarının kaldırılmasında ve bu haklara değer biçme işleri, Orman tahriplerinde zarar ziyan hesabı gibi hususlardır. İkincisi de ekonomik bakımdan; iktisadi neticenin tayini, araziden en iyi faydalanma tarzının, en yararlı işletme şeklinin, en uygun ağaç türünün ve amaçlara uygun idare süresinin tayini amaçlarını gütmektedir (FIRAT, 1971).

2. İŞLETMENİN TANITIMI

Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nin genel sahası 132.082 ha'dır. Bunun % 39.6'sı ormanlık, % 60.4'ü de ormansız sahadır. Ormanlık alanın % 93'ü koru, % 7'si de baltalık niteliğindedir. Koru ormanlarından % 46'sı iyi, % 47'si ise bozuk orman karakterinde olup baltalık ormanların tamamına yakını bozuk orman karakterindedir.

Trabzon Devlet Orman İşletmesi ormanlarında 4.322.604 m³ ağaç serveti bulunmaktadır. Bu ormanların yıllık artımı ise 124.794 m³'dür. İşletmenin hektardaki ağaç serveti 82.6 m³/ha., yıllık artımı da 2.38 m³/ha. olarak bulunmuştur. Ortalama yıllık üretim ise 14.792 m³'tür.

3. SERMAYE KAVRAMI

Sermaye sözcüğü; halk dilinde, ekonomi, işletme ekonomisi, muhasebe ve finansman dilinde, değişik biçimlerde ve anlamlarda kullanılır. Bu açıdan sözcüğün bütün durumlarını kapsayan tek bir tanım vermek olanaklı değildir.

Sermaye; ulusal ekonomi açısından, üretilmiş üretim araçları stoku, servetin üretimde kullanılan kısmı olarak ifade edilir. Yani, üretimde kullanılan yapılar, makineler, araç ve gereçler, hammaddeler, yarı işlenmiş mallar vb. ulusal ekonomi yönünden sermayeyi oluşturur (DPT, 1990).

İşletme ekonomisi biliminde sermaye, işletmenin amacına ve üretim faaliyetlerine uygun olarak toplanmış maddi ve gayri maddi varlıklardır (OLUÇ, 1978). Böyle olunca sermaye aktifler toplamıdır. Genellikle sabit sermaye ve döner sermaye şeklinde ikiye ayrılır.

Uygulamada sermaye; kullanım biçimlerine, kaynaklarına ve niteliklerine göre çeşitli gruplara ayrılır.

Kullanış biçimine göre sermaye, sabit sermaye ve döner (işletme) sermaye olarak iki gruba ayrılır. İşletme sabit sermayesi, şekil değiştirmeden olduğu gibi kalan ve birden fazla üretim dönemine katılarak üretim faaliyetine uzun süre hizmet eden sermayedir. İşletme sermayesi unsurları işletme döneminde üretim sürecine bir kez girerler, tükenirler veya şekil değiştirerek istenildiğinde kolayca nakte veya paraya çevrilebilirler (DOĞAN, 1986).

Sermaye; kaynağına göre, özsermaye ve dış kaynaklı sermaye şeklinde ikiye ayrılır. Bir işletme kurarak faaliyete geçirmek isteyen kimselerin kendi kişisel varlıklarından ayırarak işletmeye tahsis ettikleri maddi ve maddi olmayan iktisadi değerlere o işletmenin öz sermayesi denir. İşletmenin faaliyete geçmesinden sonra ayrılan ihtiyatlar ve karşılıklar da öz sermayeden sayılır. Dış kaynak sermayesi, belirli bir faiz karşılığında işletmenin dışındaki kişi ve kuruluşlardan sağlanan sermayedir (MUCUK, 1987). Bu sermaye türleri içerisinde özellikle dış kaynaklı sermayenin payı ve geri ödeme şartları çok önemlidir. Çünkü ona ödenecek faiz işletme üzerinde mali külfet teşkil eder (MİRABOĞLU, 1983). Ülkemizde ormancılık işletmeleri çok düşük faiz oranıyla çalışmak mecburiyetinde olduğu için sermayenin tamamına yakını öz sermayeden oluşmaktadır.

Niteliklerine göre sermaye de maddi ve maddi olmayan sermaye olarak iki gruba ayrılır. Maddi bir varlığa sahip olan, yani elle tutulup gözle görülebilen sermaye öğelerine maddi sermaye denir. Elle tutulup gözle görülmesi olanaklı olmayan teknik bilgi, lisans ve patent hakları, markalar, iştirakler ve imtiyazlar gibi öğelerden oluşan sermayeye de maddi olmayan sermaye denir (DOĞAN, 1986).

4. TRABZON DEVLET ORMAN İŞLETMESİ'NDE SERMAYENİN HESAPLANMASI

Ormancılık işletmesinin serveti, mevcut ağaç serveti, arazisi, bina, yol, köprü, telefon, çit gibi tesisleri, nakil vasıtaları, alet edevat, makina mevcurları, hasat edilmiş fakat satılmamış orman ürünleri, fidan, tohum gibi varlıklar, kasa, banka mevcurları ve alacaklardan oluşur. Mali hüviyetleri ile ifadesine göre sabit ve döner sermaye itibariyle şöyle ayrılırlar (MİRABOĞLU, 1983).

Sabit Sermaye:

- Dikili ağaç serveti;
- Arazi;
- Binalar, yollar, köprüler;
- Her çeşit alet, edevat, makina.

Döner sermaye:

- Stoktaki orman ürünü;
- Materyal;
- Kasa mevcudu;
- Banka mevcudu;
- Her türlü alacaklar.

Ormancılık işletmesinde sabit sermayenin tüm varlığı içerisindeki payı büyüktür. Örneğin, Bavyera için yapılan araştırmada tüm servet içinde sabit servetin payı % 95, Kattenbühl Orman İşletmesi'nde sabit servetin payı % 99.63 bulunmuştur. (MİRABOĞLU, 1983). Bu oran Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nde % 99.80 olarak hesaplanmıştır.

4.1 Sabit Sermayenin Hesaplanması

4.1.1 Dikili ağaç serveti

Ağaç serveti işletmenin sahip olduğu orman alanında mevcut dikili ağaçların tümünün değeridir. Hacim miktarlarının, çeşitleri itibariyle fiyatları ile çarpımları toplamını ifade eder. Ormancılık işletmesinde aktif öğeler içerisinde en büyük, dolayısıyla en önemli olanıdır. Rheinhold ağaç servetinin sabit sermaye içerisinde payının % 80, Speer ise % 85 olarak vermektedir. Kattenbühl Orman İşletmesi'nde ise duyarlı şekilde yapılan tespitler sonunda bu değer % 88.23 bulunmuştur (MİRABOĞLU, 1983).

Bu çalışmada dikili ağaç servetinin hesaplanmasında kesim değerinden hareket edilmiştir. Miraboğlu kesim değerini, meşceredeki ağaç servetinin hasat edilmesi halinde piyasadaki satışı sonunda elde edilecek safi değeri olarak tanımlamaktadır (MİRABOĞLU, 1958).

Kesim değeri hesaplanacak olan bir meşcerenin önce hacminin tayin edilmesi lazım gelecektir. Bu hacmin içerisinde çeşitli odun sınıflarının miktarları ayrı ayrı tespit edilmeli ve her birisinin ormanda dikili hali ile metreküp fiyatı veya hepsi için bir metrekübün ortalama fiyatı bulunmalıdır. Metrekübün orman fiyatı, tarife bedeli formülü ile hesaplanır. Mevcut odun sınıflarının miktarları ile metreküp fiyatları çarpılarak toplanır, böylece ağaç servetinin kesim değeri elde edilir (FIRAT, 1971).

Trabzon Devlet Orman İşletmesi için hesaplanan tarife bedelleriyle ürün çeşidi miktarları çarpılarak 1985-1989 yılları için ağaç serveti değerleri hesaplanmış ve bu değerler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Trabzon Devlet Orman İşletmesinde Ağaç Serveli Değeri (1000 TL)

Yıllar	Ürün Çeşitleri				
	Tomruk	Maden Direği	Sanayi Odunu	Yakacak Odunu	Toplam
1985	5.361.467	15.269.813	4.665.880	555.722	25.852.882
1986	21.750.496	9.837.822	7.590.312	2.674.917	41.853.547
1987	32.101.250	35.959.623	17.527.633	2.110.284	87.698.790
1988	14.755.627	29.293.573	13.095.414	2.365.463	59.510.077
1989	16.367.425	36.147.531	35.174.543	3.553.055	91.242.554

4.1.2 Arazi Değeri

Orman işletmelerinde arazi en önemli üretim unsurudur. Orman işletmesinin dikili ağaç serveti, binalar, her çeşit alet-edavat, makinalarla birlikte aktif unsurları arasında yer alan arazi değerinin tayinine yarayan öğeler; mevcut ekonomik koşullar, ağaç türü, arazinin büyüklüğü, izlenen politikalar, mevki ve toprağın verimliliği vb.'dir.

Genel olarak orman arazisinin gerçek değerini tayin etmek kolay bir iş değildir. Hufnagel gibi bazı ormancılar büyük orman işletmelerinde arazi değerinin tayin edilmesi lüzumuna pek de inanmamaktadırlar. Orman değeri içerisinde arazi değerinin payının % 5-20 arasında kaldığına işaret edilmektedir (FIRAT, 1971).

Arazi değerinin hesaplanmasında Riebel formülü tercih edilmiştir. Bu formüle göre arazi değeri hesaplama, bilhassa düşük hasılat değerli otlak, tarla ve çayırılık gibi tarım arazileri ile intibak halinde olması istenen reel orman arazisi değerinin gerçeğe uygun olarak bulunması halleri için teklif edilmektedir (MİRABOĞLU, 1979).

Riebel formülü;

$$B = \left(\frac{Au + Da + \dots + Dq - c - uv}{u} \right) \left(18 - \frac{u}{10} \right)$$

veya

$$B = r \left(18 - \frac{u}{10} \right).$$

Formüldeki Au, idare süresi sonundaki asli kesim hasılası değeridir. Da...Dq, a ve q yaşlarında alınan ara hasılatlardır. c, normal şartlardaki ha. başına kültür masraflarıdır. v, yıllık idare masraflarının ha. başına düşen payıdır. u ise idare süresidir (idare süresi 120 yıldan uzun olması halinde 120 alınacaktır). Da, Dq, c ve v unsurlarının elde edilemeyeceği karşısında bunların artı ve eksi değerlerinin birbirlerini karşıladığı kabul edilebilir (MİRABOĞLU, 1979).

Böylece formül, r yerine Au/u yazılmasıyla

$$B = \frac{Au}{u} \left(18 - \frac{u}{10} \right)$$

şekline dönmüş olur. Au'nun odun çeşitlerine ve sınıflarına göre hesaplanması lazımdır. Çeşit ve sınıflara göre bulunan m³ miktarlar dikili fiyatlarla çarpılır ve formüldeki yerine konarak B (arazi değeri) bulunur.

Bu formüle göre, Trabzon Devlet Orman İşletmesi için hesaplanan arazi değeri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Trabzon Devlet Orman İşletmesinde
Arazi Değeri (1000 TL)

Yıllar	Tüm Arazinin Değeri
1985	2.068.362
1986	3.348.477
1987	7.015.885
1988	4.760.874
1989	7.299.337

4.1.3 Bina, Arsa-Arazi, Orman Yolları, Makina ve Taşıtlar, Tesisat ve Diğer Sabit Kıymetler

Fiyatlar genel seviyesinin yükseldiği dönemlerde, özellikle amortismanına tabi sabit varlıkların işletme faaliyetlerinde kullanılmaları sırasında zahiri kârların ortaya çıkmalarının önlenmesi, ancak sabit varlıkların reel değerlerinin değişmemesi, muhasebede kayıtlı nominal değerlerin ise, fiyatlar genel seviyesindeki artışa paralel bir artış göstermesiyle olabilir. Ancak klasik muhasebenin "kıymetler maliyete eşittir" prensibi bu düzeltmenin muhasebe kayıtlarında maliyet değerleri üzerinden gösterilen nominal değerler arasında bir uyumsuzluk ortaya çıkarmaktadır (PEKİNER, 1988).

İşletmenin sabit kıymetlerinin hesaplanmasında Trabzon Devlet Orman İşletme Müdürlüğü umumi demirbaş eşya defteri, makina ikmal şube müdürlüğü kayıtları ile işletme bilançolarındaki veriler kullanılmıştır. 1985-1989 yıllarındaki değerler kayıt tarihlerindeki cari fiyatlara M.P.M'nin

1988 yılında yayınladığı, "Temel Ormancılık Çalışmalarında Yatırım Deflatörleri"nin uygulanmasıyla hesaplanmıştır. Bulunan bu değerler Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nde Sabit Kıymetlerin Değeri (1000 TL)

Cinsi	Yıllar				
	1985	1986	1987	1988	1989
Arsa ve Arazi	52.451	82.591	109.020	186.425	316.177
Bina ve Tesis.	156.008	209.297	276.191	448.672	756.188
Orman Yolları	912.660	1.160.629	1.381.672	2.141.763	3.426.847
Makina ve Taşıt.	56.735	98.470	165.139	306.939	553.480
Tesisat ve Diğer.	55.010	75.322	94.453	155.239	291.624
Toplam	1.232.864	1.626.309	2.026.475	3.239.038	5.344.316

4.2 Döner Sermayenin Hesaplanması

4.2.1 Stoktaki Orman Ürünleri

Stoklar, işletmenin (1) normal faaliyet dönemi içinde satmak niyetinde elinde bulundurduğu, (2) imalat sürecinde bulunan, 3(3) satışa arz edilecek mal ve hizmetlerin üretiminde tüketilecek fiziki malları kapsar (AKGÜÇ, 1987).

Stokların değerlendirilmesi, gerek dönem kârının hesaplanması, gerek işletmenin mal durumunun gerçekçi bir şekilde yansıtılması yönlerinden hayati bir önem taşır (AKGÜÇ, 1987).

Devlet orman işletmelerinde, stoktaki mallar çeşitli stok yerlerinde bulunurlar ve her birisi kendi maliyet değerleri ile hesaba katılarak toplamaları aktifte gözükken rakamları teşkil ederler. 1943-1944 yılı sonuna kadar stok maliyetleri içerisinde tarife bedelleri de dahil olarak gösterildiği halde, o yıldan sonraya ait kıymetler içerisinde, sadece hakiki maliyet unsurları dahil edilmiş bulunmaktadır (MİRABOĞLU, 1958). İşletme sermayesini oluşturan unsurlardan biri olan stoklar, tarife bedelleri dikkate alınmadığı için, gerçek değerlerinden düşük olarak sermayeye katkıda bulunmaktadır. Çalışmada hesaplanan stok değerleri, hakiki maliyet unsurlarına tarife bedellerinin eklenmesiyle elde edilmiştir ve bu değerler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nde Stok Değeri (1000 TL)

Yıllar	Ürünlerin Bulunduğu Depolar			Toplam
	Makta	Rampa	Son depo	
1985	1.129	6.723	13.505	21.357
1986	608	6.927	49.933	57.468
1987	—	1.122	49.262	50.384
1988	178	8.544	23.996	32.718
1989	—	44.091	178.229	22.320

4.2.2 Ambar mevcutları

Devlet orman işletmelerinin aktif unsurlarından birisi de ambar mevcutlarıdır. Bu hesap, ihtiyaç oldukça kullanılacak yedek parça, malzeme, kırtasiye vb. gibi değerleri gösteren kıymet hesabıdır. Trabzon Devlet Orman İşletmesi için 1985-1989 yılları arasında ambar mevcudu kıymetleri Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5: Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nde Ambar Mevcutları (1000 TL)

Yıllar	Malzeme	Kırtasiye	Evrakı matbu	Yedek Parça	Toplam
1985	9.351	92	1.310	366	11.119
1986	9.886	348	2.252	2.370	14.856
1987	4.497	2.405	5.916	10.153	22.971
1988	2.211	4.622	11.729	2.556	21.118
1989	12.283	3.717	14.836	5.347	36.183

4.2.3 Çeşitli kıymetli evrak ve paralar

Çeşitli kıymetli evrak, devlet orman işletmelerince yapılan vadeli satışlarda alınan banka teminat mektupları ile hisse senedi ve tahvillerdir. Paralar ise bilanço yılı son günü akşamı itibarıyla orman işletmelerinin banka ve kendi kasalarındaki mevcut paralardır. Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nin ilgili yıllara ait kıymetli evrak ve para mevcutları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nde Çeşitli Kıymetli Evrak ve Paralar (1000 TL)

Yıllar	Para Mevcutları				Toplam
	Kasa	Banka	Toplam	Çeşitli Kıymetli Evrak	
1985	856	14.093	14.949	7.669	22.618
1986	399	20.607	21.006	—	21.006
1987	97	77.616	77.713	1.000	78.713
1988	463	17.440	17.903	—	17.903
1989	242	237	479	75.456	75.935

İşletmenin amacına ve üretim faaliyetlerine uygun olarak toplanmış maddi ve maddi olmayan varlıklar toplamı olarak tanımlanan sermaye, kullanış biçimine göre sabit sermaye ve döner sermaye olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurularak Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nin sermaye unsurları ve toplam sermayesi Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nin Sermaye Unsurları ve Toplam Sermayesi (1000 TL)

Sermaye türü	Yıllar				
	1985	1986	1987	1988	1989
Sabit Sermaye					
- Dikili ağaç serveti	25.852.882	41.853.547	87.698.790	59.510.077	91.242.554
- Arazi	2.068.362	3.348.477	7.015.885	4.760.874	7.299.337
- Arsa, bina ve tesis, Orman yılları ve taşıklar... vb.	1.232.864	1.626.309	2.026.475	3.239.038	5.344.316
Sabit Sermaye Toplamı	29.154.108	46.828.339	96.741.150	67.509.989	103.886.207
Döner Sermaye					
- Stoktaki Orman Ürünü	21.357	57.468	50.384	32.718	222.320
- Materyal (Malzeme, Yedek parça vb.)	11.119	14.856	22.971	21.118	36.183
- Çeşitli kıymetli evrak ve paralar	22.618	21.006	78.713	17.903	75.935
Döner Sermaye Toplamı	55.094	93.330	152.068	71.739	334.438
TOPLAM SERMAYE	29.209.202	46.921.669	96.893.218	67.581.728	104.220.645

5. SONUÇ

Orman işletmelerinin bilançolarında arazi ve ağaç serveti değerlerine yer verilmemektedir. Gerçekte işletme sermayesinin çok büyük bir kısmını oluşturan bu değerler, işletmenin başarısı üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Bu unsurların bilançolara yansımaması böylesine büyük bir sermayenin getirisi ne kadar olmalıydı şeklindeki bir sorunun cevabını örtmekte ve gerçek başarının görülmesini önlemektedir. Bundan dolayı orman işletmelerinde olduğu gibi, başarıyı bilançolarda yer alan değerler yardımıyla tespit etmek yanlış ve eksik olmaktadır. Ayrıca sabit sermayenin böylesine büyük oluşu sermaye devir hızının çok düşük olmasına ve kârlılığın asgari düzeyde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Trabzon Devlet Orman İşletmesi'nin 1985-1989 yılları arasındaki 5 yıllık dönem ortalaması-na göre; işletmenin sabit sermayesinin tüm sermaye içindeki oranı % 99.80'dir. Döner sermayenin oranı ise % 0.20'dir.

İşletme sabit sermayesinin % 88.97'sini dikili ağaç serveti oluşturmaktadır. Aynı zamanda dikili ağaç serveti toplam sermayenin de % 88.78'ini oluşturmaktadır. Ağaç servetinin hesaplanmasında kesim değerinden yararlanmak diğer yöntemlerden hem kolay, hem de sonuçları daha sağlıklı vermektedir.

Toplam sermaye içinde ağaç servetinin ardından ikinci sırada arazi değeri yer almaktadır. Arazi değeri sabit sermayenin % 7.12'sini, toplam sermayenin ise % 7.10'unu oluşturmaktadır. Bilinen diğer yöntemlere nazaran arazi değeri Riebel formülü yardımıyla daha kolay ve daha gerçekçi hesaplanabilmektedir.

İşletmenin bina, arsa-arami, orman yolları, makina ve taşıtlar, tesisat ve diğer sabit kıymetlerin değer hesapları sonunda, bu grup içinde orman yolları ilk sırada yer alırken, bina ve tesisler, makine ve taşıtlar orman yollarından sonra en büyük değere sahip olmuşlardır. Bütün bu aktif varlıkların sabit sermaye içindeki payı % 3.91 iken toplam sermaye içindeki payı % 3.90'dir.

Döner sermayenin toplam sermaye içindeki oranı % 0.20 gibi çok küçük olmaktadır. Döner sermayenin % 54.4'ünü stoktaki orman ürünü, % 30.6'sunu çeşitli kıymetli evrak ve paralar, % 15'ini materyal (malzeme, yedek parça vb.) oluşturmaktadır. Stoktaki orman ürünleri, tarife bedelleri dikkate alınmadığı için gerçek değerlerinden düşük olarak sermayeye katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle stoktaki orman ürünleri, hakiki maliyet unsurlarına tarife bedelinin eklenmesiyle elde edilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKGÜÇ, Ö., 1987. *Mali Tablolar Analizi, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 51, Ankara.*
- DOĞAN, M., 1986. *İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, İzmir.*
- DPT., 1990. *Ormancılık, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K. Raporu, Ankara.*
- FIRAT, F., 1971. *Ormancılık İşletme İktisadı, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları No: 1541/156, İstanbul.*
- MİRABOĞLU, M., 1958. *Türkiye Devlet Orman İşletmelerinin İşletme İktisadı Bakımından Tetkiki, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları No: 763/56, İstanbul.*
- MİRABOĞLU, M., 1979. *Ormanlık Sahalarda Açık Maden İşletmelerinde Tazminat Hesabı, T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Sıra No: 624, Seri No: 16, Ankara.*
- MİRABOĞLU, M., 1983. *Ormancılık İşletme İktisadı, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları No: 3143/340, İstanbul.*
- MUCUK, İ. 1987. *Modern İşletmecilik, İstanbul.*
- OLUÇ, M., 1978. *İşletme Organizasyonu ve Yönetimi, İ. Ü. Yayınları No: 2430, İstanbul.*
- PEKİNER, K., 1988. *İşletme Denetimi, İ. Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 55, İstanbul.*